

# "טובה הארץ מאד מאד"

ערכים ומושגים בנושא השמיטה

התשפ"ב



שמיטה



הרב ארנון אהרוני

הרב יוסי יהודה

מא"ד תורני חומת שמואל

# "את אותה הפעולה שהשבת פועלת על כל יחיד פועלת השמיטה על האומה בכללה"

הרב אברהם יצחק הכהן קוק  
הקדמה ל"שבת הארץ"



## הורים ותלמידים יקרים!

בפרשת בהר נסמכה מצוות השמיטה למעמד הר סיני, מתוך כך למדים אנו על חשיבותה הרבה של מצווה זו. ישאל השואל מה לי ולמצוות השמיטה, לכאורה זוהי מצווה שאינה רלוונטית לרוב הציבור הישראלי בעת הזאת, שכן רק שני אחוזים הינם חקלאיים. ואולם כשעומדים על טעמיה וערכיה של מצוות השמיטה מתגלה לעינינו מצווה המקיפה את כל תחומי החיים, ושייכותה הינה לכל אחד מעם ישראל. היא נוגעת למצוות וערכים שבין אדם למקום ובין אדם לחבירו, היא נוגעת במידות פנימיות עמוקות של כך אחד מאתנו, וברכת ה' בשנה השישית מעידה גם על חיבורנו המהותי לארץ הקודש בגדר "נס בתוך נס" כלשון הכלי יקר (פרשת בהר כ"ה ב' ד"ה ושבתה) חוברת ערכים ומושגים זו מטרתה לפתוח צוהר לתלמיד להתבוננות עמוקה אל תוכנו פנימה, מתוך מגמה לחבר את הערכים לחיינו היום יומיים. כמו כן החוברת עוסקת במושגי יסוד ותוכן של מצוות השמיטה. **בהזדמנות זו תודתי לחברי ורעי הרב יוסף יהודה נ"י על החשיבה האשותפת, הרעיונות והעיצוב.**

### ארנון אהרוני

הזכויות שאורות,

השימוש מותר לצרכי לימוד בלבד

הארות ניתן לשלוח לעורך בהודעה בלבד 05056515026



# תוכן עניינים

"ברכו ה' אלאכיו

גברי כח עושי דברו לשמע בקול דברו"  
(תהילים ק"ג ב')

"רבי יצחק נפחא אמר אלו שומרי שביעית"



מקורות מצוות השמיטה



טעמי וערכי השמיטה



המלאכות האסורות מהתורה



המלאכות האסורות מדרבנן



טיפול בגינה בשמיטה



איסור ספיחין



מצוות השמיטה בימינו



יבול שישית



מצע מנותק



אוצר בית דין



היתר מכירה



השמיטה במטבח



שמיטת כספים



מצוות הקהל

## שתי פרשיות עיקריות מופיעות בתורה העוסקות במצוות השמיטה, האחת עוסקת בפן הרוחני והשנייה בפן התברתי

### שמיטה רוחנית - בין אדם למקום

"וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר ... ושבתה הארץ שבת לה' שש שנים תזרע שדך ....  
ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה'  
שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר  
שנת שבתון יהיה לארץ" (ויקרא כה, א-ז)

בפסוקים אלו מובלטת השמיטה בפן הרוחני "שבת לה'", "שבתון יהיה לארץ",  
לאור פסוקים אלו מטרת השמיטה הינה חיזוק האמונה בהקב"ה וחיבור לארץ ישראל.

### שמיטה גשמית - בין אדם לחברו

"... והשביעית תשמיטה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה..." (שמות כ"ג י"א)  
בפסוק זה אנו מצווים להפקיר את הקרקעות ולאפשר לעניים לאכול מהפירות,  
התורה מחנכת אותנו לפתח רגישות לזולת, מתוך אחריות הדדית.



## בין אדם לאקום - הקב"ה אדון הכל

החקלאי שמגדל פירות וירקות במשך שש שנים, עלול לחשוב שבשל כשרונו וחריצותו בלבד הוא זוכה לפירות וירקות יפים, לכן בשנת השמיטה הקב"ה מצוה להפקיר את האדמה כדי להטביע בלבנו שהאדמה אינה שייכת לנו, אלא לריבונו של עולם. מתוך כך החקלאי גם יזכור ש"הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה, לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה.." (ספר החינוך, פד).

גם רש"י בפירושו (ויקרא כה, ב) על הפסוק "ושבתה הארץ שבת לה" כותב - לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית. כלומר שתי מצוות אלו תכליתן אחת: להודיע כי ה' הוא אדון כל העולם וכי העבודה והשביתה ממנה - ברשותו תיעשינה.

**אנך יכולים אנו ללאמוד, שכל הסובב אותנו וכל מה שקורה לנו הוא ברצון ה' והוא מנהיג את העולם כולו.**



## בין האדם לעצמו

**א. ניצול הזמן ללימוד התורה** - בתום שש שנות עבודה קשה של החקלאי, עליו להפקיר את שדותיו בשנה השביעית, המטרה היא לפנות את החקלאי מעול העבודה שהיה רגיל בה במשך שש שנים "וכאשר יפרוק עול עבודה, יעסוק בתורה וחכמה".  
(הרב קלישר, ספר הברית פרשת בהר)

**מכך יכולים אנו ללמוד שחשוב מאד לנצל את הזמן הפנוי לעסוק בלימוד התורה.**

**ב. עבודת המיזות** - במדרש (תנחומא, ויקרא א) מבואר ששומרי שביעית מכונים "גיבורים", משום שאדם שהתרגל במשך שש שנים שהפירות שייכים רק לו ובשנה השביעית הוא מפקיר את שדהו "ורואה פירותיו נאכלין, וכובש יצרו (מתגבר על יצרו) ואינו מדבר, ושנו רבותינו איזהו גיבור הכובש את יצרו".

**מכך יכולים אנו ללמוד להתגבר על יצרנו הרע, ולנהוג בנדיבות ועין טובה כלפי הסובבים אותנו.**

**ג. ענוה** - מצוות השמיטה באה לחנך אותנו לנהוג בענוה, אדם שיש לו שדות רבים עלול לנהוג בגאווה כלפי העניים, לכן יש ללמוד ממצוות השמיטה "שלא יתנשא העשיר על העני, אמרה תורה שבשנה השביעית כולם שווים, יחד עשיר ואביון יש להם רשות בגנות ובשדות"  
(הרב קלישר ספר הברית, פרשת בהר)



## בין אדם לחברו

**רגישות לזולת** - כדי ליצור חברה מתוקנת בה האחד דואג לשני, מצוה אותנו התורה על מצוות השמיטה כדי להרגיל אותנו לחשוב על הזולת...  
וכך כותב הרמב"ם (מורה נבוכים ג, לט) בביאור טעם מצוות השמיטה "יש מהם חמלה וחנינה על בני אדם והרחבה לבני אדם כולם, כמו שאמר: "ואכלו אביוני עמך.."  
**מכך יכולים אנו ללאוד לגלות רגישות כלפי הזולת, לשמח בשמחתו ולהיפך להצטער בצערו.**

**פיתוח גידות טובות לזולת ושמידה מגזל** - בספר החינוך (תעז) מבאר את טעמיה וערכיה של מצוות שמיטת כספים: "ללמד נפשנו במידות המעולות: מידת הנדיבות ועין טובה ולקבוע בלבבנו הביטחון הגדל בה' ברוך הוא... וגם נמצא מזה גדר חזק ומחיצה של ברזל, להתרחק מאד מן הגזל ומן החמדה בכל אשר לרענו, כי נישא (נלמד) קל וחומר בנפשותינו לאמור: אפילו הלוויתיו ממוני והגיעה שנת השמיטה, אמרה תורה להשמיט ביד הלווה, שלא לגזול ושלא לחמוד משלו - לא כל שכן שראוי לי להתרחק עד הקצה האחרון".

**מכך יכולים אנו ללאוד להיזהר שלא להשתמש בתפצים של חבר ללא בקשת רשות ולנהוג בנדיבות בתפצים השייכים לנו.**





## בין אדם לארצו

הקשר בין עם ישראל לארץ ישראל בא לידי ביטוי גם בשנת השמיטה, הרמב"ם (מורה נבוכים ג, לט) מבאר טעם נוסף למצוות שמיטת הקרקעות "שתוסיף הארץ תבואתה ותתחזק בעמדה שמוטה" כלומר האדמה צריכה מנוחה אחת לשבע שנים כדי לתת יבול רב בשאר השנים.

האברבנאל (ויקרא כה, א) ופרשנים נוספים חולקים על טעם זה של הרמב"ם, שלטעמו בשנה השישית אמור להיות יבול מועט, שהרי האדמה כבר "עייפה", ואולם התורה מבטיחה להיפך, שבשנה זו תוכפל התבואה פי שלוש. הכלי יקר (פרשת בהר ד"ה ושבתה) מבאר כי זהו "נס בתוך נס" שלא רק שהאדמה אינה עייפה אלא משלשת את התבואה.

**מכך לומדים אנו שארץ ישראל שייכת לעם ישראל והקב"ה מנהיג אותנו בארצנו בדרך נס כנגד הטבע.**



## התורה (ויקרא כ"ה א-ז) מציינת שלשה סוגי איסורים בשמיטה:

### א. מלאכות להצמחת הפירות

איסור זה כולל זריעת תבואה, קטניות, ירקות או שתיל שיצמיח פרי.



זריעה

חיתוך ענפי הגפן, בכדי שיגדלו ענפים בצורה טובה יותר.  
לדעת רוב הראשונים, פעולה זו אסורה גם בשאר עצי פרי.



זמירה

### ב. מלאכות איסוף הפירות

קטיפת התבואה או הירקות מן האדמה בכמות גדולה



קצירה

קטיפת הענבים מהגפן בכמות גדולה. פעולה זו אסורה גם בשאר עצי פרי.



בצירה

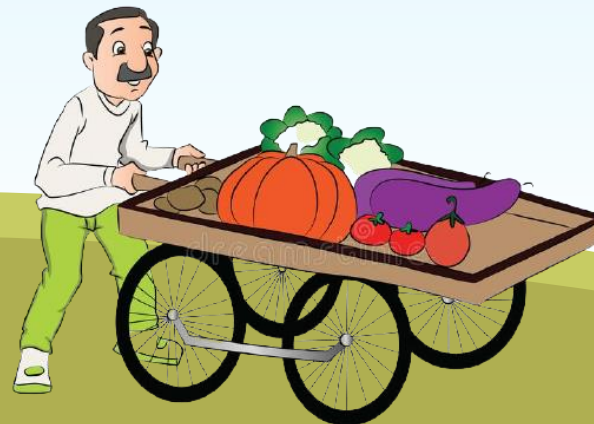
**סתירה - מצד אחד התורה אוסרת לקצור ולבצור את פירות השביעית, ומצד שני מצווה לאכול פירות שביעית "לכם לאכלה", ויש לשאול - כיצד ניתן לאוכלם אם לא נקצור אותם? חז"ל (ספרא, בהר פרשה א) מבארים "לא תבצור כדרך הבוצרים" כלומר בכל השנים בעל הבית בוצר כמות גדולה מהפירות כדרך בעלות, ואולם בשנת השמיטה אסור לו לנהוג כבעלים של השדה, ולכן אותר לו לבצור כמות מועטת בלבד, לשימוש ביתי.**

## ג. איסור שימוש בפירות - "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה"

"לאכלה ולא לסחורה" אסור לסחור ולמכור פירות שגדלו בשביעית, שנאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", ודרשו חכמים: "לאכלה" - ולא לסחורה.

"לאכלה ולא להפסד" חל איסור להפסיד ולקלקל את פירות השביעית, ואפילו לשנות מהשימוש הרגיל אסור, שכן דרשו חז"ל מן הפסוק דלעיל: "לאכלה" - ולא להפסד.

פירות שביעית נועדו לשימוש הרגיל, כגון לאכילת בני אדם, לאכילת בהמה ולהדלקה לצורך חימום או בישול, ואסור להפסידם או לקלקלם.



שמיטה התשפ"ב



**תכמים אסרו גם עבודות תקלאיות הדומות למלאכות שנאסרו מן התורה  
האסייעות לגידול וצמיחת האילן שמכונות בלשון חז"ל "איברויי אילנא"  
מלאכות האסורות מדרבנן הנעשות ל"אוקמי אילנא" כלומר, לקיים את  
הצמח שגדל קודם שנת השמיטה שלא יינזק או יתייבש  
מותרות אף בשנת השמיטה.**

**הבדלים בין מלאכות האסורות מדאורייתא למלאכות האסורות מדרבנן :**

**א. לאוקמי אילנא** - מלאכות דאורייתא אסורות אף כשהמטרה הינה ל"אוקמי אילנא",  
כלומר לשמור על המצב הקיים של האילן, ואלו במלאכות דרבנן הדבר מותר.  
ורק כשעושה מלאכות ל"אברויי אילנא" כלומר לצורך השבחת האילן  
הדבר אסור גם במלאכות דרבנן.

**ב. מניעת הפסד** - מלאכות דאורייתא אסורות אף כשכוונתו לצורך מניעת הפסד האילן,  
ואילו מלאכות דרבנן מותרות לצורך מניעת היזק לאילן.



**שמיטה התשפ"ב**



## השקאה

השקאה הינה מלאכה האסורה מדרבנן, ועל כן מותר להשקות צמחים בשמיטה, בתנאי שהמטרה למנוע נזק, משום כך יש לצמצם את תדירות ההשקאה.

## ניכוש עשבים

כשמטרת ניכוש העשבים אינה לצורך השבחת הצמחים, אלא למנוע שריפה או הימצאות נחשים מותר לנכש את העשבים, וגם בזה צריך לצמצם בכדי שלא תהיה מכך תועלת לצמחים. אך כשכוונתו לנכש עשבים לצורך השבחת הצמחייה הדבר אסור.

## גיזום גדר חיה

כאשר הגדר החיה (שיחים המשמשים כגדר) מלאה וצפופה בעלים וענפים וכוונתו בגיזום לצורך נוי, לשמור על צורתה הנאה של הגדר החיה מותר לבצע גיזום. אך כאשר הגדר החיה דלילה, יש לאסור לגזום, משום שבפעולת הגיזום, מתרבה גידול הענפים והעלים ובפעולה זו נעשית השבחה לאילן.

## קטיפת פרחים

מותר לקטוף פרחי נוי כשמטרת קטיפתם נעשית לצורך נוי הבית, ואף בזה יש לבצע את קטיפת הפרחים בשינוי מדרך הקטיפה המקובלת, ולכן לא יקטוף במזמרה מיוחדת לכך אלא בכלי אחר, או שיקטוף בצורה שאינה מקצועית, אלא נמוך או גבוה יותר מהמקובל.



**עציצים**

אנשים רבים שאין להם גינה מגדלים עציצים בתוך הבית, במרפסות או על אדן החלון, סוג הכלי שבו מונח העציץ והמיקום משפעים על דיני טיפול העציצים בשמיטה, כפי שנבאר. יש לחלק בין שני סוגים של עציצים:

**א. עציץ נקוב** – הוא כלי קיבול לגידול צמחים, ובתחתית הכלי יש נקבים המאפשרים מעבר של מינרלים ונוזלים מהקרקע לצמח הנתון בכלי הקיבול, יש לציין שמבחינה הלכתית גם כאשר העציץ תלוי באוויר ואינו מונח על האדמה, דינו כעציץ נקוב משום שהוא יונק את כוחו מהקרקע למרות הפסק האוויר שבינו לקרקע. במקרה זה חלים על העציץ דיני שמיטה, ומלאכות דרבנן מותרות עפ"י התנאים לעיל.

**ב. עציץ שאינו נקוב** – הוא כלי קיבול לגידול צמחים שאין בתחתיתו נקבים המאפשרים מעבר של נוזלים ומינרלים. עציץ מסוג זה נחשב מנותק מהקרקע. במקרה זה לא חלים על העציץ דיני שמיטה, ומותר לבצע בו את כל המלאכות כבכל שנה. אף כשהעציץ נקוב ומניחים בתחתיתו צלחת או תחתית העשויה מזכוכית, פלסטיק או מתכת היא מחשיבה אותו לעציץ שאינו נקוב, אך תחתית חרס אינה מחשיבה את העציץ לאינו נקוב משום שהיניקה עוברת דרך החרס ואינה מפסיקה בין הצמח לקרקע.



## דוגמאות מצויות :

### עציץ שאינו נקוב הנמצא בתוך הבית

כאמור בסוג זה של עציצים אין דיני השמיטה נוהגים, ולכן מותר להשקות, לזבל, ולהסיר את העלים הבעייתיים.

### עציץ נקוב הנמצא בקומת קרקע

הזכרנו לעיל שכאשר מניחים בתחתית העציץ הנקוב צלחת או תחתית היא מפסיקה בין הצמח לקרקע ודיניו כדין עציץ שאינו נקוב. ואולם ריצפת הבית שצמודה לאדמה (קומת קרקע) אינה נחשבת להפסק בין עציץ נקוב לאדמה שתחת הריצוף, וחלים דיני השמיטה בעציץ זה.

לכן הפתרון לדריס בקומת קרקע, להניח תחת העציץ צלחת או תחתית שאינה מחרס, ובכך דין העציץ כעציץ שאינו נקוב ומותר לבצע את כל המלאכות כהרגלו בכל שנה, וטוב שהתחתית תהיה גם מתחת לנוף העציץ (הענפים שיוצאים מחוץ לעציץ).



## עציץ נקוב בקומה שנייה ומעלה

יש הטוענים שדינו כעציץ שאינו נקוב, משום שרק כשהרצפה צמודה לאדמה היא אינה נחשבת להפסק, אך בקומה השנייה שיש ריווח אוויר בין הרצפה לאדמה, הדבר נחשב להפסק ודין העציץ כאינו נקוב ולא חלים דיני השמיטה, ולכן מותר לדעתם לטפל בעציץ כדרכו בכל השנים. (מנחת שלמה מא, ב)

יש שחולקים על כך וטוענים שאפילו בקומה שנייה ומעלה אין הרצפה נחשבת להפסק למרות שיש ריווח אוויר בין הרצפה לאדמה, ולכן לדעתם דין העציץ שנמצא בקומה שנייה ומעלה כעציץ נקוב וחלים איסורי עבודות הקרקע בשמיטה. (שו"ת שבט הלוי ו, קסז). ולכן הרוצה להחמיר יניח צלחת או תחתית מתחת לעציץ ובכך יוכל לטפל בעציץ כהרגלו בכל השנים.

## עציץ הנמצא במרפסת שאינה מקורה

עציץ המונח במרפסת שאינה מקורה, או הנמצא על סורגי החלון מבחוץ, בין אם העציץ נקוב ובין אם העציץ אינו נקוב אסור לעשות בו כל מלאכה, משום שהעציץ יונק מהאוויר שמעל. במקרה זה אין פתרון ורק מלאכות האסורות מדרבנן שבאות לקיים את הצמח להצילו מנזק מותרות בשמיטה.





## איסור ספיתין

איסור אכילה והשתמשות בפירות האדמה שגדלו בשביעית שלא על ידי חרישה וזריעה, אלא מאליהם, מתוך זרעים שנשרו בשעת הקציר בשנה שעברה. מן התורה גידולים אלו מותרים באכילה, ככל פירות שביעית שניתנו לאכילה; אלא שראו חכמים, שהתרבו עוברי עבירה, שזרעו בסתר את שדותיהם בשנה השביעית, ואמרו: "מאליהם צמחו גידולים אלו!", לכן אסרו חכמים להשתמש בגידולים אלו.

**בכלל איסור זה - כל פרי שתוציא האדמה מעצמה בשנה השביעית;  
ואין צריך לומר, שפרי האדמה הנזרע בשביעית באיסור, הינו בכלל האיסור.**



## לדעת רוב הפוסקים

# תוקף מצוות השמיטה בימינו חל אדרבנן אסיבה מרכזית אחת

## "אין כל יושביה עליה"

"משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה בטלו יובלות שנאמר "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה" – בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן" היינו שמצוות יובל ושמיטה אינן נוהגות אלא בזמן שכל או רוב עם ישראל יושב בארץ ישראל.

**אחת השאלות המעשיות ביותר עבורנו בשנת השמיטה הינה אילו סוגי פירות וירקות עלינו לצרוך ולרכוש? להלן נפרט את האפשרויות העיקריות, לכל אפשרות ישנן יתרונות וחסרונות ולכל אפשרות יש מקום הלכתי, אלא שישנן אפשרויות מהודרות יותר.**



## יבול שישית

תבואה חקלאית שצמחה בארץ ישראל בשנה השישית לאניין השמיטה,  
כלומר בשנה שלפני שנת השמיטה.

מכל סוגי היבול הקיימים בשנת השמיטה, יבול שישית נחשב לפתרון מצוין,  
הקרוב לפתרון שנתנה התורה.

הבעיה היחידה בפתרון זה

היא הקושי המעשי לשמור פירות וירקות רבים למשך זמן ממושך.

יבול שישית נזכר כבר בתורה, במסגרת ההבטחה לברכה שמימית מיוחדת  
שתאפשר ליהודים לשמור שמיטה בלי לרעוב:

**"וְכִי תֵאמְרוּ 'מָה נֹאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת? הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת תְּבוּאֹתֵינוּ!  
וְצוּיֵתִי אֶת בְּרִכְתֵי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁישִׁית"**



## מהו מצע אנותק ?

מצע מנותק היא שיטה חקלאית לגידול צמחים באדמה, אך במנותק מקרקע כדור הארץ שיטת גידול זו, היא המצאה שנוצרה עקב האיסור ההלכתי בעבודת האדמה בשנת השמיטה, והיא משמשת בעיקר לגידולי ירקות ללא חרקים .

נחלקו האחרונים אם חלה קדושת שביעית בירקות שגדלים במצע מנותק, ומקובל שלא חלה עליהם קדושת שביעית וזו דרך מהודרת לזריעת ירקות בשמיטה. לכן מותר לקטוף, למכור וליוצא את היבול הגדל בשיטה זו בשנת השמיטה.



# מה אוצר בית דין ?

אסור לאדם פרטי לקטוף ירקות או פירות בשנת השמיטה בדרך המקובלת כל שנה, כי בכך הוא מראה בעלות על שדהו, והפירות הם הפקרה. לעומת זאת, לבית-דין מותר לשכור פועלים כדי שיעשו זאת שאין זה נראה כבעלות על השדה. בית הדין גובה מהציבור תשלום, לא על הפירות עצמם שהרי אסור לסחור בפירות שביעית, אלא רק עבור ההוצאות של החקלאים בגידול ובטיפול בפירות.

**"קדושת הארץ הנשפעת בה מקדושת הארץ העליונה היא נשפעת,  
גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ"**  
(ב"ח או"ח סימן ר"ח)

רכישת פירות מאוצר בית דין, הינה מהודרת  
שבכך זוכים לאכול פירות הקדושים בקדושת שביעית.



שאיטה התשפ"ב



# כיצד פועל אוצר בית דין ?

בית הדין אמנה שליחים לטפל בפירות (בדרך כלל בעל השדה)

שליחי בית הדין אוספים את היבול בכמויות גדולות עבור בית הדין

בית הדין מחלק את הפירות לציבור וגובה מהם תשלום  
בעבור העבודה בלבד

בפירות אלו חלה קדושת שביעית ויש איסור להפסידם



## אהו היתר המכירה ?

היתר מכירה הוא פתרון הלכתי לביצוע פעולות האסורות בשנת השמיטה, הנעשה באמצעות מכירת הקרקע לגוי, שקרקעותיו אינן צריכות לשבות בשנת השמיטה. על פי היתר המכירה האדמות החקלאיות של ארץ ישראל נמכרות לגוי למשך שנת השמיטה. הפירות הגדלים בשדות המכורים אינם קדושים בקדושת שביעית ועל כן ניתן לסחור בהם.

היתר המכירה בוצע לראשונה לפני כ- 120 שנים עם התחדשות היישוב היהודי בארץ-ישראל, וזאת במטרה לחזק את ההתיישבות היהודית, שהייתה נתונה בקשיים כלכליים מרובים. הראייה קוק זצ"ל, כרבה של יפו והמושבות, הרחיב היתר זה, בגלל שעת הדחק וכהוראת שעה, וקבע, שבכל שנת שמיטה יש לבדוק מחדש אם הוא נחוץ.



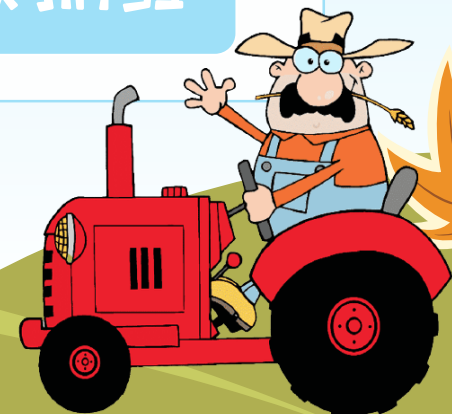
## כיצד פועל היתר המכירה ?

הרבנות הראשית מוכרת את הקרקע לגוי לאשך שנה

בעל השדה מעבד את שדהו

בעל השדה רשאי למכור את פירותיו כרגיל

בפירות אלו לא חלה קדושת שביעית





מהפסוק "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" (ויקרא כה, ו)  
ניתן ללאוד בפשטות שקיימת מצווה מהתורה לאכול פירות הקדושים בקדושת שביעית,  
ואכן יש שמבארים כך בדעת הרמב"ן. וזוהי זכות גדולה.  
קיימות שתי אפשרויות עיקריות לקיום מצוה זו של אכילת פירות שביעית:  
האחת ברכישת פירות מאוצר בית דין והשנייה באכילת פירות וירקות הגדלים בגינה הפרטית.  
קדושת שביעית בגידולים השונים :

**ירקות** - הולכים אחר הלקיטה (קטיף), לכן מתחילת שנת השמיטה ועד סופה חלה על הירקות קדושת שביעית.  
**פירות** - הולכים אחר החנטה (השלב שלאחר נפילת הפרח ויציאת הפרי), לכן הקדושה אינה מתחילה מיד בתחילת השנה השביעית, ונמשכת גם במהלך השנה השמינית.

### "לאכלה - ולא להפסד"

לאדו חז"ל (פסחים נב : ) מהמילה "לאכלה" שחל איסור לגרום לקלקול והפסד הפירות והירקות הקדושים בקדושת שביעית, ואפילו שינוי אדרך השימוש אצל רוב בני האדם, נחשב להפסד.

**דרך אכילה** - פירות וירקות שרגילים לאוכלם חיים כמו מלפפונים אסור לבשלם אלא לאוכלם בדרך הרגילה, וכן להיפך פירות וירקות שרגילים לאוכלם מבושלים כמו תפוחי אדמה אסור לאוכלם חיים. ואולם פירות וירקות שרגילים לאוכלם חיים או מבושלים כגון תפוחים מותר לאוכלם באופנים אלו.



**האכלת בעלי חיים** - מותר להאכיל בעלי חיים אך ורק במאכלים הראויים להם, ואסור להאכילם בידיים במאכלים הראויים לבני אדם.

**הבדלה בין הקדוש בקדושת שביעית** - מותר להבדיל בין הקדוש בקדושת שביעית, אך יש להיזהר לא לכבות את הנר בין ולא למרוח על עינו, משום שגורם להפסד וקלקול היין. את היין שנשפך לצלוחית שמתחת לגביע יש לשתות.

**סחיטת פירות וירקות** - כאמור אסור לשנות מדרך השימוש הרגילה, כיון שכיום נפוץ מאוד לסחוט פירות מסוגים שונים להכנת שייק, מותר לסחוט את סוגי הפירות הללו, ואולם פירות שאין דרך לסחטם, חל איסור לסחוט מהם.

**קדושה אתפשטת** - כאשר מערבבים במרק או בתבשיל ירקות הקדושים בקדושת שביעית עם ירקות שאין קדושים בקדושת שביעית, כל התבשיל מקבל קדושת שביעית.



**שאריות מזון** - רצוי לאכול את רוב המזון, כך שהשאריות תהיינה מועטות, כאשר בכל זאת נותרו שאריות מזון הקדושות בקדושת שביעית, אין להשליכם ישירות לפח משום שהן נמאסים ונגרם קלקול והפסד האסור.

מעיקר הדין ניתן להכניס את שאריות המזון לתוך שקית ולהשליכם ישירות לאשפה, ואולם רצוי לדאוג לכלי שביעית שאליו משליכים את שאריות המזון הקדושים בקדושת שביעית, ובין ארוחה לארוחה יש להניח נייר שיפריד בין השאריות הישנות לחדשות, לאחר יום או יומיים ניתן להשליך את השאריות שנמצאות בכלי השביעית לפח האשפה, לאחר קשירת השקית.



## שמיטת כספים - האקור אהתורה

דברים פרק ט"ו

**"אקץ שבע שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל אשה ידו  
אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה"**

"מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית שנאמר שמוט כל בעל משה ידו והתובע חוב  
שעברה עליו שביעית עבר על לא תעשה שנאמר לא יגוש את רעהו ואת אחיו"  
(רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה א)

**"השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת  
השמיטה ורעה עינך באחיק האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא"**

"מי שנמנע מלהלוות את חבירו קודם השמיטה שמא יתאחר החוב שלו וישמט  
עבר בלא תעשה שנאמר השמר לך וחסא גדול הוא ...  
והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו וקראתו בליעל...  
והבטיח הקב"ה בשכר מצוה זו בעולם הזה שנאמר כי בגלל הדבר הזה יברכך..."  
(רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה ל)

**"כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך בכל מעשך ובכל משלח ידך"**

שמיטה התשפ"ב



## שמיטת כספים - ביטול חובות כספיים בשנת השמיטה

נאמר בתורה: "וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו, לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה", ומכאן שהשביעית משמטת את כל החובות. מלווה התובע את הלוואותיו לאחר תום שנת השמיטה, עובר על איסור: "לא יגוש את רעהו".

זמן שמיטת כספים לדעת רוב הפוסקים, הוא בסוף שנת השמיטה, בערבו של כ"ט אלול, שנאמר: "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסכות", ולמדו חכמים: "מקץ" - פירושו לאחר השמיטה. ולכן, במשך שנת השמיטה, מותר לגבות כל חוב שיש לאדם אצל חברו, ואחרי שנת השמיטה אסור לו לגבות כל חוב, בין הלוואה שנעשתה קודם השמיטה ובין הלוואה שנעשתה בשנת השמיטה.



## פרוזבול

כשראה הלל הזקן שנמנעו העם מלהלוות זה את זה מחשש שיצטרכו לשמוט את החוב בסוף שנת השמיטה עמד והתקין "פרוזבול", שהוא שטר שבו נרשם הנוסח:  
 "מעתה כיון שמסרתי לכם פרוזבול זה,

הרי אני גובה כל חוב שיש לי עד היום אצל כל אדם כל זמן שארצה".  
 תקנת הלל היתה שבאמצעות הפרוזבול יועבר חוב הלווה לבית הדין שעליהם לא חל איסור תביעת חוב בשביעית, שכל האיסור הוא דווקא בן אדם לחברו ובית הדין יחשב כתובע במקום המלווה.  
 בעקבות תקנת הלל, יכול כל אדם להלוות את כספו בלא חשש שחובו ישמט, וגם העניים ימצאו מי שילווה להם.



## מעמד הקהל

מצות אסיפת עם ישראל בשנה שלאחר שנת השמיטה ביום א' של חול המועד סוכות, כדי שהמלך יקרא באזניהם פרשיות מסוימות מספר משנה תורה. במוצאי יום טוב ראשון של חג הסוכות, שאחרי שנת השמיטה, התקהל בבית המקדש כל עם ישראל, כדי לשמוע את המלך קורא פרשיות מן התורה, המזרזות את האדם לאחוז במצוות וללכת בדרך ישרה.

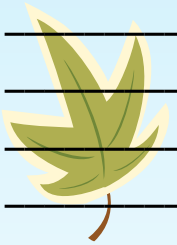
כיצד היו מקהילים את העם? היו תוקעים בחצוצרות בכל ירושלים, ובשמוע העם את התקיעה ידעו, שעליהם לבוא לבית המקדש, באמצע עזרת נשים העמידו בימת עץ גדולה, והמלך היה עומד עליה בקראו לפני העם, כדי שישמעו את קולו.



שאינה התשפ"ב



# השאיטה שלי



שאיטה התשפ"ב

